

..... احکام ویژه محرم

شبیه خوانی

در حسینیه‌ها و مساجد بیشتر مناطق بخصوص روستاها مراسم شبیه خوانی به اعتبار اینکه از سنت‌های قدیمی است برگزار می‌شود که گاهی اثر مثبتی در نفوس مردم دارد، این مراسم چه حکمی دارد؟

همه: اگر مراسم شبیه خوانی مشتمل بر امور دروغ و باطل نباشد و با توجه به مقتضیات زمان باعث وهن مذهب حق هم نشود، اشکال ندارد؛ ولی در عین حال بهتر است به جای آنها، مجالس وعظ و ارشاد و ذکر مصایب حسینی و مرثیه خوانی برپا شود.^۱
صافی: اگر مراسم تعزیه و شبیه خوانی مشتمل بر محرمات نباشد، اشکال ندارد.^۲

عَلَم عزاداری

استفاده از عَلَم در مراسم عزاداری سیدالشهداء(ع) یا قرار دادن آن در مجلس عزا و یا حمل آن در دسته عزاداری چه حکمی دارد؟

امام، تبریزی، فاضل، مکارم و سیستانی: اشکال ندارد.^۳
مقام معظم رهبری: فی نفسه اشکال ندارد، ولی نباید این امور جزء دین شمرده شود.^۴
نوری: استفاده از آن در حد متعارف اشکال ندارد.^۵
صافی: حمل عَلَم بعید نیست از تعظیم شعائر محسوب شود و بی اشکال باشد.^۶

موسیقی در عزاداری

استفاده از آلات لهو و موسیقی در مراسم عزاداری چه حکمی دارد؟

همه (به جز بهجت و صافی): اگر از آلاتی است که به لهو و حرام اختصاص دارد. نواختن آن (در هر حال) جایز نیست ولی اگر از آلات مشترک باشد استفاده از آن به منظور مشروع اشکال ندارد. تفاوتی بین مراسم عزاداری و جشن در حکم موسیقی نیست.^۷

بهجت: اگر از آلاتی است که به لهو و حرام اختصاص دارد، نواختن آن به صورت لهوی حرام است و بنا بر احتیاط واجب به صورت غیر لهوی نیز جایز نیست ولی اگر از آلات مشترک باشد استفاده از آن به منظور منافع مشروع اشکال ندارد. تفاوتی بین مراسم عزاداری و جشن در حکم موسیقی نیست.^۸

صافی: به طور کلی نواختن با آلات موسیقی (آلات لهو) در هر حال حرام است. تفاوتی بین مراسم عزاداری و جشن در حکم موسیقی نیست.^۹

آیا نواختن شیپور، نی و قلو ت در تمزیه اشکال دارد؟

امام، مقام رهبری و فاضل: نواختن آلات موسیقی به صورت «مطرب» و «لهوی» و مناسب مجالس گناه و خوش گذرانی، حرام است.^{۱۰}

مکارم، سیستانی، تبریزی، نوری و وحید: نواختن آلات موسیقی به صورت «لهوی» و مناسب مجالس گناه و خوش گذرانی، حرام است.^{۱۱}

صافی و بهجت: آری، در هر حال اشکال دارد.^{۱۲}

تبصره: بنا بر نظر مراجع [به جز صافی و بهجت] تفاوتی میان مراسم جشن و عزاداری نیست؛ لذا اگر نواختن به صورت لهوی باشد حرام است، اما اگر به صورت غیر لهوی باشد اشکال ندارد.

استفاده از طبل و سنج در مراسم عزاداری و غیر آن چه حکمی دارد؟

همه (به جز صافی و بهجت): اگر به نحو متعارف و غیر لهوی نواخته شود، اشکال ندارد.^{۱۳} صافی و بهجت: استفاده از آن اشکال دارد.^{۱۴}

تبصره: هر چند در کلام برخی از مراجع جواز استفاده از ابزارهای یاد شده مقید به «غیر لهوی» نشده، ولی تردیدی نیست که عبارت مطلق، منظورشان نیست و با استفاده از مسائل دیگر، قید به «غیر لهوی» به دست می آید.

قمه زنی

آیا قمه زنی جایز است؟

امام، مقام رهبری و فاضل: با توجه به اینکه قمه زدن در زمان حاضر، به علت عدم قابلیت پذیرش و نداشتن هیچ گونه توجیه قابل فهم، باعث وهن و بدنام شدن مذهب می شود، باید از آن خودداری گردد.^{۱۵}

مکارم: عزاداری خامس آل عبا از مهم ترین شعائر دینی و رمز بقای تشیع می باشد؛ ولی بر عزاداران عزیز لازم است از کارهایی که موجب وهن مذهب می گردد و یا آسیبی به بدن آنها وارد می کند، خودداری کنند.^{۱۶}
نوری: قمه زنی اشکال دارد.^{۱۷}

تبریزی: عزاداری خامس آل عبا از مهم ترین شعائر دینی و رمز بقای تشیع می باشد؛ ولی بر عزاداران عزیز لازم است از کارهایی که موجب وهن مذهب و سوءاستفاده دشمنان اسلام و اهل بیت (ع) می شود، اجتناب کنند.^{۱۸}
صافی: اگر ضرر قابل توجهی برای بدن نداشته باشد. در عزای سیدالشهدا (ع) مانعی ندارد.^{۱۹}

آیا قمه زنی به طور مخفی جایز است؟ چنانچه در این مورد نذری وجود داشته باشد، وظیفه چیست؟

مقام رهبری: قمه زنی علاوه بر اینکه از نظر عرفی از مظاهر حزن و اندوه محسوب نمی شود و سابقه ای در عصر ائمه (ع) و زمان های بعد از آن ندارد و تأییدی هم به شکل خاص یا عام از معصوم (ع) در مورد آن نرسیده است در زمان حاضر موجب وهن و بدنام شدن مذهب می شود بنابراین در هیچ حالتی جایز نیست. و چنانچه در این مورد نذری وجود داشته باشد، نذر واجد شرایط صحت انعقاد نیست.^{۲۰}

زنجیر زنی

زنجیر زدن به بدن - همانگونه که برخی از مسلمانان انجام می دهند - چه حکمی دارد؟
مقام رهبری: اگر به نحو متعارف و به گونه ای باشد که از نظر عرفی از مظاهر حزن و اندوه در عزاداری محسوب شود، اشکال ندارد.^{۲۱}

استفاده از زنجیرهایی که دارای تیغ هستند، چه حکمی دارد؟

امام، مقام رهبری، تبریزی، مکارم و فاضل: اگر استفاده از زنجیرهای مزبور موجب وهن مذهب در برابر مردم شود و یا باعث ضرر بدنی قابل توجهی گردد، جایز نیست.^{۲۲}
صافی: اگر ضرر قابل توجهی برای بدن نداشته باشد. در عزای سیدالشهدا(ع) اشکال ندارد.^{۲۳}

نوری: عزاداری برای امام حسین(ع) طبق سنت متعارف و معمول بین شیعیان اشکال ندارد.^{۲۴}

سینه زنی

برهنه شدن در هنگام عزاداری چه حکمی دارد؟

نظر اکثر مراجع: اشکال ندارد، مگر اینکه موجب مفسده شود.
مکارم: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.^{۲۵}

آیا جایز است در مراسم عزاداری امام حسین(ع) مردان با حضور زنان، لخت شده و عزاداری کنند؟

امام و فاضل: اگر باعث مفسده نباشد، اشکال ندارد و بر زنان واجب است از نگاه کردن به بدن نامحرم اجتناب کنند.^{۲۶}

مکارم: احتیاط واجب آن است که مردان از این کار خودداری کنند.^{۲۷}
تبریزی: اشکال ندارد.^{۲۸}

صافی: اگر در معرض دید زنان نامحرم نباشد، اشکال ندارد.^{۲۹}

بهجت: بنا بر احتیاط واجب باید بدن خود را از نامحرم بپوشاند.^{۳۰}

هروله در عزاداری

بالا و پایین پریدن در هنگام سینه زنی (هروله) چه حکمی دارد؟

مقام رهبری: شایسته است مؤمنان از هر کاری که مناسب با مجالس عزاداری حضرت سیدالشهدا(ع) نمی باشد، خودداری کنند و حرکات مذکور هم اگر موجب وهن مراسم عزاداری نشود، اشکال ندارد.^{۳۱}

مرثیه خوانی

در برخی موارد مرثیه خوانی و یا مداحی زنان در مجلس خودشان، به گونه‌ای است که صدای آنان با بلندگو به گوش مردان رهگذر می‌رسد، آیا این عمل جایز است؟ همه (به جز مکارم): اگر صدای آنان در معرض ریبه، تلذذ و تهییج شهوت باشد، جایز نیست.^{۳۲} مکارم: خیر، جایز نیست.^{۳۳}

عزاداری و نماز

اگر بعضی از واجبات به سبب شرکت شخص در مجالس عزاداری از او فوت شود (مثلاً نماز صبح قضا شود) آیا بهتر است بعد از این در این مجالس شرکت نکند یا اینکه عدم شرکت او باعث دوری از اهل بیت (ع) می‌شود؟

همه: بدیهی است که نماز واجب، مقدم بر فضیلت شرکت در مجالس عزاداری اهل بیت (ع) است و ترک نماز و فوت شدن آن به بهانه شرکت در عزاداری امام حسین (ع) جایز نیست؛ ولی شرکت در عزاداری به گونه‌ای که مزاحم نماز نباشد ممکن و از مستحبات مؤکد است.

آیا نماز جماعت اول وقت مهم‌تر است یا ادامه عزاداری امام حسین (ع)؟

همه: نماز جماعت مقدم است؛ همان‌طوری که امام حسین (ع) در روز عاشورا هنگام ظهر نماز را اقامه کردند. از این رو باید پیروان اهل بیت در همه حالات سعی کنند تا آنجا که ممکن است، نمازها را اول وقت و به جماعت بخوانند؛ چون هدف عمده از مجاهدت‌ها و زحمات و حتی شهادت ائمه معصومین (ع) و فرزندان و اصحاب آنان، اقامه دین بوده که در رأس آنها بعد از معرفت خدا، نماز است.^{۳۴}

از ساختمان مسجد و حسینیه صدای قرائت قرآن و مراسم عزاداری بسیار بلند پخش می‌شود، به طوری که این امر منجر به سلب آسایش همسایگان می‌شود! ولی مسؤولان و سخنرانان حسینیه، اصرار به ادامه آن دارند؛ تکلیف در این زمینه چیست؟ همه: اگر چه اقامه مراسم و شعائر دینی در زمان‌های مناسب، از بهترین کارها و جزو مستحبات مذکور است؛ ولی واجب است برگزار کنندگان مراسم و عزاداران تا حد امکان از اذیت و ایجاد مزاحمت برای همسایگان پرهیزند (هر چند با کم کردن صدای بلندگو باشد).^{۳۵}

نذر در عاشورا

کسی که نذر کرده در روز عاشورا، مثلاً به مردم حلیم بدهد، آیا می‌تواند به جای آن خوراکی دیگری بدهد؟ آیا حلیم را در روزهای دیگر ماه محرم به مصرف برساند؟ همه: اگر نذر طبق صیغه معتبر شرعی بوده، باید به همان صورتی که نذر کرده عمل کند و اگر صیغه نداشته، اختیار با او است.^{۳۶}

آرایش در محرم

آیا در ماه محرم اعمالی مثل بند انداختن و رنگ کردن موها و آرایش زن اشکالی دارد؟ همه: اگر توأم با معصیت و یا هتک حرمت ایام عزاداری حضرت سیدالشهدا(ع) نباشد، اشکال ندارد؛ ولی سزاوار است که مسلمانان غیر تمند، سعی کنند این گونه مراسم را در ماه‌های دیگر و ایام متناسب با خود برگزار کنند؛ چرا که امام صادق(ع) می‌فرماید: خداوند شیعیان ما را رحمت کند که در شادی ما شاد و در ایام حزن ما محزون هستند و مسلم است که ایام محرم، ایام حزن پیشوایان دینی ما است.

عروسی در محرم

آیا مراسم عقد و عروسی در ماه محرم حرام است؟

همه: برگزاری این نوع مراسم، اگر توأم با معصیت و یا هتک حرمت حضرت سیدالشهدا(ع) نباشد، اشکال ندارد؛ ولی در آن هیچ نوع برکتی نیست و سزاوار است که مسلمانان غیر تمند سعی کنند این گونه مراسم را در ماه‌های دیگر و ایام متناسب با خود برگزار کنند.^{۳۷}

پی‌نوشتها:

۱. امام، استفتانات، ج ۲ و مکاسب محرمة، س ۷۰؛ مقام معظم رهبری، اجوبه الاستفتانات، س ۱۴۴۰؛ مکارم، استفتانات، ج ۱، س ۵۷۲ و ۵۷۳؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۶۶ و ۲۱۷۰؛ نوری، استفتانات، ج ۲، س ۵۹۶؛ تبریزی، استفتانات، س ۲۰۰۳ و ۲۰۰۵ و ۲۰۱۴.
۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۵۹۹.
۳. امام، استفتانات، ج ۲، مکاسب محرمة، س ۷۲؛ تبریزی، استفتانات، س ۲۰۰۷؛ جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۷۴؛ مکارم، استفتانات، ج ۱، س ۵۷۹؛ سیستانی، سایت، شعائر دینی، س ۶.

۴. مقام معظم رهبری. اجوبة الاستفتانات: س ۱۴۴۴.

۵. نوری، استفتانات، ج ۲، س ۵۹۸ و ۶۰۴.

۶. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۵۹۵.

۷. امام، استفتانات، ج ۲، مکاسب محرم، س ۳۰؛ مقام معظم رهبری، اجوبة، س ۱۱۶۴؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۹۹۲؛ مکارم، استفتانات، ج ۱، س ۵۲۴ و ۵۲۵ و ج ۲، س ۷۰۷ و ۷۱۰؛ تبریزی، استفتانات، س ۱۰۵۴ و ۱۰۶۵ و صراط النجاة، ج ۱، س ۱۰۰۵؛ دفتر: سیستانی، وحید و نوری.

۸. بهجت، توضیح المسائل، متفرقه، م ۲۰.

۹. صافی، جامع المکارم، ج ۱، س ۱۰۰۳ و ۱۰۱۵ و ۱۰۱۸.

۱۰. امام، استفتانات، ج ۲، مکاسب محرمه، س ۴۵؛ مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۱۶۱؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۹۸۸ و ۲۱۷۶.

۱۱. مکارم، استفتانات، ج ۱، س ۵۱۶ و ۵۲۱؛ نوری، استفتانات، ج ۲، س ۵۷۱؛ تبریزی، استفتانات، س ۲۰۱۹؛ سیستانی sistani.org، موسیقی، س ۲۴؛ دفتر: وحید.

۱۲. صافی، توضیح المسائل، م ۲۸۳۳؛ دفتر: بهجت.

۱۳. امام، استفتانات، ج ۲، مکاسب محرمه، س ۲۷ و ۲۶؛ مقام معظم رهبری، اجوبة استفتانات، س ۱۴۴۱؛ مکارم، استفتانات، ج ۱، س ۵۱۶؛ نوری، استفتانات، ج ۲، س ۶۰۴ و ۵۹۶ و ج ۱، س ۴۴۸؛ تبریزی، استفتانات، س ۲۰۰۹ و صراط النجاة، ج ۶، س ۱۴۷۷؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۷۲.

۱۴. صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۱۶۰۲ و توضیح المسائل، م ۲۸۳۳؛ دفتر: بهجت.

۱۵. امام، استفتانات، ج ۳، سؤالات متفرقه، س ۳۷؛ مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۴۶۱؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۷۳.

۱۶. مکارم، makaremshirazi.org، قمه زنی.

۱۷. نوری، استفتانات، ج ۲، س ۵۹۷.

۱۸. تبریزی، استفتانات، س ۲۰۰۳ و ۲۰۱۲ و ۲۰۱۴.

۱۹. دفتر صافی.

۲۰. مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۴۶۱.

۲۱. مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۴۶۳.

۲۲. امام، استفتانات، ج ۳، س ۳۴ و ۳۷؛ مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۴۴۱؛ تبریزی، استفتانات، س ۲۰۰۳ و ۲۰۱۲؛ مکارم، استفتانات، ج ۱، س ۵۷۴ و ج ۲ و makaremshirazi.org، قمه زنی؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۶۲ و ۲۱۶۶ و ۲۱۷۳.

۲۳. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۵۹۴.

۲۴. نوری، استفتانات، ج ۱، س ۱۰۶۳ و ج ۲، س ۶۰۱.

۲۵. مکارم، makaremshirazi.org.

۲۶. امام، استفتانات، ج ۳، سؤالات متفرقه، س ۴۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۶۳ و ۲۱۶۵.

۲۷. مکارم، استفتانات، ج ۲، س ۷۶۵.

۲۸. تبریزی، استفتانات، س ۲۰۰۴ و tabrizi.org، لخت شدن عزاداران.

۲۹. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۵۹۷.

۳۰. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۷.

۳۱. استفتا از دفتر مقام معظم رهبری .
۳۲. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۸۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۱؛ مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۱۴۵؛ نوری، استفتانات، ج ۲، س ۵۴۵؛ امام، استفتانات، ج ۳، (احکام نظر)، ۵۷ و ۶۵؛ تبریزی، استفتانات، س ۱۰۵۸؛ دفتر: وحید، بهجت، سیستانی .
۳۳. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۷۶۴ و ج ۱، س ۷۸۵ و دفتر .
۳۴. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۷۶ و ۲۱۷۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۹۹؛ دفتر: همه .
۳۵. مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتانات، س ۱۴۴۷؛ دفتر: همه .
۳۶. امام، استفتاءات، ج ۲، نذر، س ۲۰ و ۲۶؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۲۱۳۵؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۲۵۵ و ج ۱، س ۱۰۱۳؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۸۳۲۶؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۷۲۵؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۷۳۴؛ دفتر: مقام معظم رهبری، وحید و صافی .
۳۷. ر.ک: پرسش‌ها و پاسخ‌ها، دفتر سیزدهم، نشر دفتر معارف، ص ۲۳۷ .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی